Становище

върху дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен "доктор"

Автор на дисертационния труд: Десислава Ангелова Тодорова, докторант по научна специалност Теория и практика на превода (английски език), шифър 05.04.16

Тема на дисертацията: Изменения в кохезията при синхронен превод (върху англо-български материал)

Член на научното жури: доц. д-р Борис Анатолиевич Наймушин

Актуалност на дисертационния труд: В дисертацията се изследват измененията в кохезията, които настъпват при синхронен превод (СП) на текстове от английски на български език (с. 5).

Кохезията на текста безспорно е важен аспект по отношение на теорията и практиката на устния превод. Предложените в дисертацията анализи, формулираните проблеми и направените изводи и заключения със сигурност ще имат принос към изследването и изясняването на този важен въпрос.

Запознатост с анализирания научен проблем и преглед на литературата: Десислава Ангелова Тодорова е преподавател по писмен и устен превод, както и практикуващ писмен и устен преводач. Тя има 4 публикации по темата за периода 2010-2012 г., което демонстрира интерес по темата на дисертацията.

Дисертационният труд е написан ясно, интересно, и четивно и представлява интересно изследване на научната проблематика. Предложеният анализ на литературата, както и структурирането и съдържанието на дисертацията несъмнено показват, че Десислава Ангелова Тодорова е добре запозната с изследваната материя.

Докторантката прави преглед на значителна по обем и спектър научна литература, демонстрира добро познаване на проблема и представя оригинално тълкуване на ползваната литература в обзора на дисертацията във връзка с целите и задачите на труда.

Позволявам си да посоча още няколко изследвания, които биха могли да бъдат от полза за по-нататъшната работа на Десислава Ангелова Тодорова в тази научна област:

Ondelli, S. (1998) "Medium Shift In Interpretation: Do Interpreters Produce Oral Texts?" EUT - Edizioni Università di Trieste Series. The Interpreters' Newsletter n.08 – 1998, pp. 181-193.

Lamberger-Felber, H. & Schneider, J. (2009). "Linguistic interference in simultaneous interpreting with text: A case study". In Efforts and Models in Interpreting and Translation Research. A Tribute to Daniel Gile. Hansen, Gyde, Andrew Chesterman and Heidrun Gerzymisch-Arbogast (eds.). John Benjamins Publishing Company, 215–236.

Lambert, S. (2004). "Shared Attention during Sight Translation, Sight Interpretation and Simultaneous Interpretation." Meta 49:2, 294-306.

Kopczynski A. (1982) "Effects of Some Characteristics of Impromptu Speech on Conference Intepreting". Impromptu Speech: A Symposium.Ed. by N.L. Enkvist, Abo, Abo Akademi.

Dejean Le Féal, K. (1982) "Why impromptu speech is easy to understand". Impromptu Speech: A Symposium. Ed. by N.L. Enkvist, Abo, Abo Akademi.

Chafe W. & Danielewicz J.M. (1987). "Properties of Spoken and Written Discourse". In Comprehending Oral and Written Language. Ed. by R. Horowitz, S.J. Samuels, San Diego, Ca, Academic Press.

Съответствие между цели и задачи и избраната методика на изследване: се След като формулира задачата си да проследи измененията в кохезията, които настъпват при синхронен превод (СП) на текстове от английски на български език (с. 5), Десислава Ангелова Тодорова уточнява целите на дисертацията по следния начин (с. 8-9):

1) Да се направи преглед на средствата и механизмите за реализиране на кохезия в нехудожествени писмени текстове на английски и в писмените им преводи на български език с оглед оформяне на база за допустими изменения при превод от английски на български език.

2) Да се проучат най-често използваните средства и механизми за изграждане на кохезията на текста в устна комуникация.

3) Да се изследват причините и факторите за изменения в кохезията при синхронен превод от английски на български език

4) Да се установи дали тези изменения влияят на успешното протичане на цялостната комуникация.

На с. 12 авторката допълва, че в дисертацията „се анализират особеностите на преводните текстове (ПТ) при синхронен превод в сравнение с ПТ при консекутивен превод (КП) и при писмен превод и се очертават различните страни на явлението във връзка с обучението по синхронен превод.“ Въпросите, свързани с кохезията при писмен превод, наистина заемат значително място както в самото изследване, така и в изводите. Корпусът също така е съставен както от устни, така и писмени текстове и преводи (писмените текстове в корпуса възлизат на приблизително 410 страници ИТ на английски език и 390 страници ПТ на български език (официални преводи) и 17 текста на английски език с 20 преводни текста на български език, преведени от студенти – с.24).

От тази гледна точка смятам, че предложеното заглавие на дисертацията не отразява реалното й съдържание и всъщност би трябвало да бъде **„Изменения в кохезията при писмен и синхронен превод и някои съпоставки с консекутивен превод (върху англо-български материал)“.**

Няколко забележки и въпроса по целите на дисертацията.

По цел 1. Защо при анализ на писмени преводи се говори за „допустими изменения при превод“, а при анализ на устни преводи – за „най-често използваните средства и механизми“? Означава ли това, например, че при устен превод може да има

недопустими, но често използвани средства и механизми? Какво всъщност означава „допустимо“ или „недопустимо“ средство или изменение при писмен или устен превод? Наистина ли смятате, че е възможно да направите „база за допустими изменения при превод от английски на български език“?. Преводознанието е предимно дескриптивна наука, която разглежда вече съществуващи преводи и въз основа на този емпиричен материал прави обобщения и препоръки. Съпоставката на оригинала и превода позволява да се изтъкнат ограниченията, при които работи един преводач в конкретно време и на конкретно място, както и да се анализират стратегиите, които преводачът разработва за преодоляване или поне заобикаляне на тези ограничения. Когато преминем от нивото на изречението към нивото на текста, категоричността на граматичния подход избледнява. Така както в лингвистиката на текста се водят спорове за дефинициите на текста и може да има голям субективизъм в оценяването на текстове, преводознанието не може да предложи нито много детайлни препоръки за създаване на качествен превод, нито напълно обективни и универсални критерии за оценка.

По цел 2. Бих препоръчал да се уточни тази точка по следния начин „Да се проучат най-често използваните средства и механизми за изграждане на кохезията на текста **при устен превод** от английски на български.“ В дисертацията се разглеждат именно проблемите на превода, в това число и на устния превод, а не общите проблеми на устната комуникация.

По цел 4. Струва ми се, че успехът/неуспехът на цялостната комуникация не може да се оцени в рамките на изолиран анализ на ИТ и ПТ, защото ние съпоставяме оригинала и превода извън процеса на комуникацията. На с. 11 се посочва, че „някои видове изменения не влияят на цялостната комуникация, но други дори могат да доведат до нарушаване на общуването“, анализират се редица отделни „грешки“, но дали те ще повлияят върху успеха на „цялостната комуникация“?

За постигане на целите Десислава Ангелова Тодорова прилага подходите в текстовата лингвистика, психолингвистиката и когнитивната лингвистика, като се концентрира върху анализа на синхронен превод (СП) в съпоставка с писмения превод (ПП) и в ограничен обем с консекутивен превод (КП).

Методът на изследването се дефинира като корпусно-базиран съпоставителен анализ на автентични текстове. Работата с корпуса следва две основни направления: а) изследвания, подкрепени с корпус (corpus-based studies) и б) изследвания, произтичащи от събран корпус (corpus-driven corpus).

Корпусът на съпоставителното изследване е нехомогенен е се състои от два вида материали - писмени и устни оригинални текстове и преводи, а именно нехудожествени писмени текстове (научно-технически, икономически, юридически и обществено-политически), писмени текстове с различна позиция по скалата устност – писмовност, писмени преводи на студенти, устни преводи от Европейския парламент, устни преводи от конференции, семинари и други събития; устни преводи на професионални устни преводачи в лабораторни условия; устни преводи на студенти от магистърската програма „Конферентен превод– към Факултета по класически и нови филологии в СУ „Св. Климент Охридски– в учебна обстановка. Има известно противоречие в описанието на корпуса. Така, на с. 19 се изтъква, че „текстовете, от които е съставен корпусът, са автентични, т.е. те не са изкуствено създадени с цел да се

изследва определена езикова особеност“, а на с. 24 се подчертава, че „в корпуса са включени и текстове, създадени специално за учебни цели, както и техните преводи, направени чрез синхронен или консекутивен превод“. Каква е разликата между „изкуствено създаден текст“ и „специално създаден текст“?

Като цяло може да се каже, че поставените цели и задачи са постигнати и обосновани в резултат от използваната методика за изследване. Въпреки това имам известни възражения относно подхода при съставянето на корпуса. Не намирам за много убедително използването на писмени преводи на едни текстове и устни преводи на други текстове. Бих препоръчал на Десислава да се запознае с една статия на Г.Чернов от 1969 г. (*Синхронный перевод: речевая компрессия – лингвистическая проблема*, Тетради переводчика № 6, М., 1969). В нея Чернов съпоставя едно устно изказване на английски език в ООН, преведено симултанно на руски от 4-ма стажанти-преводачи, и след това преведено писмено, за да бъде публикувано. Струва ми се, че подобни съпоставки на писмени и устни преводи на един и същ текст са значително по-убедителни и по-ползотворни.

Тук бих споменал и още някои забележки.

В списъка на използваната литература на с. 195 названието на книгата на М.Шлезингер *Shifts in Cohesion in Simultaneous Interpreting* е посочено без думата *Cohesion*, което, очевидно, е печатна грешка.

Според мен, дискусията за необходимостта от обучението по консекутивен превод е донякъде излишна, тъй като не ми е известно да има магистърска програма по конферентен превод, която да не започва именно с него, както е излишно в изводите да се преразказват възгледите на Д.Жил за ролята на консекутивния превод в подготовката на устни преводачи.

От анализа на корпуса не става ясно по какъв начин „споделеното знание“, приобщаващо „до известна степен“ преводача към дискурсната общност, и „натрупването на някакъв запас от термини и специфична за дискурсната общност лексика лексика“ предизвикват „изменение и по отношение на позицията на текста по скалата устност – писмовност“ при устно създадените и устно преведени текстове (с. 176).

Твърдението на с. 174 за това, че „Анализираните примери от корпуса показват, че когато преводачът не се съобразява с нормите на ПЕ, се стига до нарушаване на комуникацията“, ми изглежда доста пресилено и повърхностно. Далеч не всяко нарушаване на нормите (и узуса) на ПЕ неизбежно води до „нарушаване на комуникацията“. От друга страна, не са редки случаите, когато един гладък и правилен от гледна точка на нормите на ПЕ превод изопачава смисъла на оригинала.

Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд:. Представената дисертация съдържа както научни, така и научноприложни резултати, които потвърждават предварително очертаните хипотези и могат да се окачествят като оригинален принос в теорията и практиката на превода.

В резултат на изследването Десислава Ангелова Тодорова достига до редица изводи и формулира няколко основни приноса, които могат да бъдат откроени в две направления - теоретично и приложно.

1. Приноси към теорията на превода: прецизиране по отношение на отделните механизми, осигуряващи кохезията в двата съпоставяни езика при писмен и устен превод.

2. Приноси към практиката на превода: задълбоченото представяне на механизмите и средствата за изграждане на кохезията в устно създадени и устно преведени текстове като част от съпоставителен анализ на равнище текст между изходни текстове на английски език и техните преводи на български език.

Струва ми се обаче, че като цяло изводите и заключенията са неоправдано дълги и освен това съдържат в себе си редица констатации, които не са резултат от проведеното изследване.

Въпросите, свързани с проблемите на кохезията в обучението на бъдещи писмени и устни преводачи, както и оценяването на работата на писмени и устни преводачи, което наистина представлява изключително актуален проблем в теорията и практиката на превода, са само загатнати и изказани предимно като пожелания (напр., „с този вид корпус се стремя да покажа важността на проблема и за обучението по превод“ (с. 18).

От работата не става ясно как конкретно могат да се използват резултатите на изследването при „изготвянето на оптимални входни тестове и стратегии за оценка при прием на студенти в програми по устен превод, с които да се прецени умението на кандидатите да взимат бързи и адекватни решения“ (с. 180). Това е отделен много важен въпрос, който не е обсъждан в работата.

За сметка на това в изводите не става дума за това има ли разлики в кохезията при устен превод на „текстове от събития с различни времеви и пространствени координати“ (с.23) и защо е било необходимо да се търсят точно такива текстове.

На с. 184 се изтъква че „в хода на обработване на събрания корпус от устно създадени и преведени текстове **установихме**, че интонацията е мощно средство за изграждане на кохезията. Тя е важна за маркиране на въпросителни, съобщителни и възклицателни изречения; за поставяне на ударение върху определена дума или израз ...“ Този факт отдавна е установен в науката и сега може да бъде само потвърждаван (вж, напр. Wennerstrom, Ann. *Intonation as Cohesion in Academic Discourse*: A Study of Chinese Speakers of English. Studies in Second Language Acquisition, v20 n1 p1-25 Mar 1998; Thompson, Susan. *Aspects of Cohesion in Monologue*. Applied Linguistics, v15 n1 p58-75 Mar 1994.; Милевская Т.В. *Интонация как одна из форм выражения когезии* // Текст. Структура и семантика: Доклады IX Межд. конференции. Т.1. М., 2003. С. и др.)

На с. 175 се посочва като извод, че при симултанен превод **„изменения настъпват при всички видове кохезивни средства“**. На с. 34 пък се подчертава, че констатациите в статията на Гумул, че изменения се наблюдават както в КП, така и в СП, и че **засягат всички категории кохезивни средства**, потвърждават хипотезата на Блум-Кулка (1986), че **измененията в кохезията са универсална стратегия при превод**. С други думи, едно положение от прегледа на литературата не би трябвало да фигурира като резултат от едно практическо изследване.

Има и други подобни примери, на които няма да се спирам. Основната забележка в това отношение е, че изводите трябва ясно и конкретно да представят оригиналния принос на изследването, а не да предлагат преразказ на самата дисертация и да не

включват твърдения, които не произтичат от същината на изследването – грешка, която е свойствена на немалко млади учени. Сигурен съм, че при подготовката за публикуване на своя труд Десислава Тодорова ще обърне внимание на тези важни моменти.

Заключение: Независимо от отправените критични бележки и препоръки, които не повлияват съществено върху крайната ми оценка, смятам, че дисертационният труд на Десислава Ангелова Тодорова отговаря на изискванията за чл. 27 от ППЗРАСРБ. Предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на докторант Десислава Ангелова Тодорова образователната и научна степен "доктор".

28.08.2012 г.

доц. д-р Борис Наймушин

Департамент „Англицистика"

Нов български университет

включват твърдения, които не произтичат от същината на изследването – грешка, която е свойствена на немалко млади учени. Сигурен съм, че при подготовката за публикуване на своя труд Десислава Тодорова ще обърне внимание на тези важни моменти.

Заключение: Независимо от отправените критични бележки и препоръки, които не повлияват съществено върху крайната ми оценка, смятам, че дисертационният труд на Десислава Ангелова Тодорова отговаря на изискванията за чл. 27 от ППЗРАСРБ. Предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на докторант Десислава Ангелова Тодорова образователната и научна степен "доктор".

28.08.2012 г.

доц. д-р Борис Наймушин

Департамент „Англицистика"

Нов български университет